

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Балицький О.Ю.

УДК 39(498.7-21=161.2)"189"

УКРАЇНЦІ В МІСТАХ БЕССАРАБІЇ НАПРИКІНЦІ ХІХ СТ.

У статті висвітлюється етнодемографічна характеристика українського населення, що мешкало в містах Бессарабії наприкінці ХІХ ст., зокрема питання конфесії, становості, освітності, вікової структури, шлюбності й зайнятості міських українців.

Ключові слова: українці, Бессарабія, міста, населення, чисельність, розселення, становий склад, освітність, перепис населення.

Становлення демократичної, правової української держави вимагає посиленої уваги до етнонаціональних питань. Україна була й залишається поліетнічною країною. В контексті етнополітичних та міжнаціональних процесів актуальною для сьогодення постає проблема збереження національної самобутності та ідентичності. Науковий інтерес в цьому відношенні представляють міські населені пункти країни, в яких частка українців серед інших національностей є відносно невеликою.

Етнічний простір бессарабського регіону, який століття тому являв собою цілісну адміністративно-територіальну одиницю - губернію (наразі представлений державними територіями України та Республіки Молдова) до сьогодні залишається одним з строкатих. Такий сучасний етнічний вигляд регіону не в останню чергу зумовлен тими процесами, які протікали в ХІХ - на початку ХХ ст. під час перебування його у складі Російської імперії. Саме в цей період відбулися якісні демографічні перетворення, перш за все в етнонаціональному середовищі. Вивчення результатів Всеросійського перепису населення 1897 р. дає змогу всебічно розглянути демографічну характеристику кожного етносу, який проживав в містах краю, зокрема й українського.

Розв'язуючи різні дослідницькі завдання до цього статистичного джерела зверталися ряд дослідників, серед яких Л.С. Берг [1], В.І. Жуков [2], Я.С. Гросул [3], В.С. Зеленчук [4], Н.В. Бабілуна [5], сучасні дослідники - О.А. Бачинська [6], І.В. Зибачинский [7], Н.В. Абакумова-Забунова [8] та ін. Втім розгорнутого висвітлення демографічних показників українського етносу в містах регіону немає і досі.

Характеризуючи вищезазначене статистичне джерело, варто відзначити його дискусійність у висвітленні саме етнічних параметрів

населення. Річ у тім, що перепис 1897 р. враховував лише мовний момент. Такий підхід дослідження національної приналежності, по суті, поставив під сумнів його результати. Про деяку "відність" перепису наголошували ще дореволюційні дослідники. Так, А. Ярошевич, в статті "Малоросіяни за переписом 1897 р." [9], вказував на те, що "... Не слід надавати опублікованим даним, - маючи на увазі перепис 1897 р., - значення повної точності і достовірності: перший перепис не міг подолати усіх труднощів, що виникли на його шляху через тяжке історичне минуле, не міг також належним чином з'ясувати дражливе питання про мову, яке вимагає, з одного боку, свідомого національного самовизначення, а з іншого - повної поваги до цього самовизначення, тоді як наше минуле культивувало саме ідеї насильницького національного нівелювання. Чимало даних перепису із піднятого питання викликають непорозуміння ... неточності підрахунків і очевидні прогалини" [9,411]. Причину таких неточностей у підрахунках чисельності українського етносу в Російській імперії дослідник А. Лічков вбачав у наступному: "Часто на запитання про рідну мову опитуваний відповідав: "руська", а опитуючий зачисляв його у ... великороси, хоча відповідаючий мав на увазі саме мову малоросійську" [10,327].

В.Н. Бутович у 1916 р. відмічав: "Четверта за чисельністю національність - великоросійська у дійсності менш значуща, аніж її відображають дані перепису, так як до неї зараховані усі освічені люди в губернії (авт. - Бессарабії), які користувалися літературною російською мовою. Головним чином великороси в губернії представлені старообрядцями, що розселились по усіх повітах губернії, але переважно по південним ..." [11, 24-25]. Незважаючи на певні "обмеження" у висвітленні етнічної палітри, матеріали перепису є і залишаються важливим джерелом даних про чисельність та склад населення Російської імперії наприкінці XIX ст.

Мета даної статті - дослідити розміщення та демографічну характеристику українського етносу в містах Бессарабського регіону наприкінці XIX ст. При аналізі кількісних показників, що характеризують представництво українців в містах краю, застосовувалися методи статистичного (формально-кількісного) аналізу.

Наприкінці XIX ст. Бессарабський регіон, який в адміністративному плані являв собою губернію, складався із восьми повітів. За даними Першого всеросійського перепису населення 1897 р. загальна чисельність українців, що проживали в губернії становила 379 698 осіб або 19,62% і була другою за чисельністю етнічною групою в регіоні. Для порівняння молдован нараховувалось 920 919 осіб, що складало

48,58 %, євреїв - 228 168 осіб (11,79 %), "великоросів" - 155 774 осіб (8,04 %).

Представництво українського етносу у повітах коливалось досить різуче, що обумовлювалось особливостями заселення регіону до та після приєднання його до Росії у 1812 році, а також історичним розвитком напротязі XIX ст. За абсолютними показниками найбільше українців мешкало в Хотинському повіті - 163 738 осіб або 53,24 % усього населення повіту. У Акерманському повіті цей показник становив 26,69 % (70 797 осіб), Ізмаїльському - 19,6 % (47 871 осіб), Сорокському - 16,03 % (35 094 осіб), Бельцьському - 11,38 % (24 067 осіб), Бендерському - 10,8 % (21 048 осіб), Оргеєвському - 5,57 % (11 887 осіб), Кишинівському - 1,86 % (5 196 осіб) [12, 70].

Аналіз міжповітового розміщення показав, що найбільша кількість українського компоненту припадала на північний - Хотинський повіт (43,12 %). За ним йшли південні - Акерманський (18,64 %) та Ізмаїльський (12,61 %) повіти. Менше українців було в Сорокському (9,24 %), Бельцьському (6,34 %), Бендерському (5,54 %) повітах. Зовсім незначною кількістю україномовного населення вирізнялись Оргеєвський (3,13 %) та Кишинівський (1,37 %) повіти.

Зовсім інакшою була картина в містах регіону. Загальна кількість осіб, які проживали у містах, дорівнювала 293 332 осіб або 15,15 %. Серед них українців було 46 214 осіб чи 15,75 % від загальної кількості усіх міських жителів. Цікаво, що український елемент в містах перевищував молдавський, який становив 14,16 %. Серед міських жителів українці були третьою за чисельністю етнічною групою після євреїв (37,18 %) та росіян (28,69 %) [12, 70-73].

Порівнюючи питому вагу міських українців відносно інших етносів із південноукраїнськими губерніями, варто відзначити, що Бессарабія в цьому відношенні поступалась Катеринославській (27 %) та Херсонській (17,2 %) губерніям, але перевищувала показник Таврійської губернії (10,4 %) [13, 89].

Як і в повітах представництво українців у містах надзвичайно коливалось. До південнобессарабського повітового міста в якому питома вага українського етносу сягала понад 50 % відносно інших етносів належав Акерман (53,73 %). В інших повітових містах ситуація була наступною: в Ізмаїлі українці становили - 37,09 % (8 271 осіб), Хотині - 21,6 % (3 974 осіб), Бендерах - 19,22 % (6 112 осіб), Сороках - 4,95 % (760 осіб), Бельцах - 3,14 % (581 особа), Оргеєві - 1,21 % (150 осіб). В губернському центрі Кишиневі українці становили 3,13 %. (3 393 осіб). Розміщення українців в позаштатних містах Ізмаїльського повіту було таким:

в Кілії - 39,2 % (4 555 осіб), Кагулі - 22,0 % (1 557 осіб), Рені - 19,76 % (1 372 осіб), Болграді - 2,48 % (306 осіб) [12,70].

Характеризуючи міжміське розміщення варто відзначити, що третина усіх міських українців проживала в місті Акерман (32,85 %). Середні показники спостерігались в таких містах як Ізмаїл та Бендери - 17,9 % та 13,22 % відповідно. Менш ніж 10 % городян-українців припадало на такі міста як Кілія (9,85 %), Хотин (8,6 %) та Кишинів (7,34 %). Менш 5 % мали Кагул (3,37 %), Рені (2,97 %), Сороки (1,64 %), Бельці (1,26 %), Болград (0,66 %), Орзеєв (0,32 %).

Аналіз статевого складу українців засвідчує про деяке переважання чоловіків (23 953) над жінками (22 261). Перевага українців чоловічої статі спостерігалась майже у всіх бессарабських містах, і лише в Кілії та Ізмаїлі вона була на користь жінок. У шлюбі проживала майже третина українців (36 %). Статистика зафіксувала, що 8 391 чоловік і 8247 жінок українського етносу були одруженими. Поза шлюбом проживали 14 604 чоловіка і 12 041 жінка, що становило 57,65 %. Це пояснюється статево-віковою структурою українського населення. Так, у віці до 19 років в губернії нараховувалося 11 131 чоловік і 11 561 жінка, що становили у своїх групах відповідно 46,47 % та 51,93 %. Розлученими були 46 осіб (0,1 %), вдовими - 2842 особи (6,15 %), не вказавших сімейного стану - 43 особи (0,09 %) [12, 132-133]. Конкретні дані, щодо розподілу міських українців за сімейним станом, по кожному окремо взятому місту Бессарабії наведені в таблиці №1.

Віковий склад українського міського населення, за переписом 1897 року, представлено в числах по десятиріччям, й по віковим групам для кожної статі окремо. Як вказують ці дані, найбільший відсоток, а саме 27,07 % припадає на наймолодший вік - до 10 років. Наступна за кількістю група - підлітки у віці від 10 до 19 років - 22,03 %. Вікова група від 20 до 29 років становила 16,42 % усього міського українського етносу, 30-39 років - 12,27 %, 40-49 років - 8,85%, 50-59 років - 6,19%, від 60 років і старше - 7,12 %. У таких вікових групах як 1-9 років, 20-29 років, 40-49 років спостерігається чисельна перевага чоловічого населення над жіночим, крім вікової групи від 10 до 19 років, де ця перевага на користь жінок [12, 94-97].

Матеріали всеросійського перепису населення містять дані про віросповідання міських мешканців Бессарабії. Згідно з ними, українці належали до п'яти конфесійних груп. Основна частина була православними християнами (46 086 або 99,72%). Зовсім незначною кількістю україномовного населення вирізнялись такі конфесійні групи, як римокатолики (84 або 0,18 %), старообрядці (27 або 0,06 %), іудеї (10 або 0,02%),

Таблиця №1
Розподіл українців за сімейним станом в містах Бессарабії за переписом 1897 р.

Сімейний стан \ Міста	Холості та дівиці		У шлюбі		Вдови		Розлучені		Ті, що не зазначили сімейного стану	
	чол.	жін.	чол.	жін.	чол.	жін.	чол.	жін.	чол.	жін.
Кишинів	1259	546	848	490	71	167	3	5	2	2
Акерман	4623	4103	2778	2776	216	666	3	8	1	7
Бендери	1985	1512	1168	1124	87	230	-	1	5	-
Бельці	222	96	130	97	13	23	-	-	-	-
Ізмаїл	2608	2395	1359	1442	103	342	2	7	7	6
Болград	100	66	57	56	8	18	-	-	1	-
Кілія	1413	1330	532	834	306	122	9	4	3	2
Оргесв	38	29	42	29	6	6	-	-	-	-
Сороки	270	157	155	116	11	48	-	1	1	1
Хотин	1189	1026	761	753	52	187	1	1	2	2

вірмени-григоріанці (7 або 0,01 %) [12, 78-79]. Православні українці домінували у повітах Бессарабії (378 062 або 99,57 % всіх українців).

Слід відмітити, що більшість міських українців були неписьменними. Джерело зафіксувало лише 7 577 осіб українського етносу, які рахувались освіченими. Це становило всього 16,4%. У статевих групах чоловіків нараховувалося 6 252 (26,1 % у своїй групі), жінок - 1 325 (5,9 %). Освічені українці здебільшого вивчалися у початкових навчальних закладах. Таких, за даними статистики, було аж 7 262 особи. Тут треба зауважити, що до освічених перепис зараховував тих, хто володів російською грамотою. Стосовно рівня освіченості, то лише 315 осіб здобули середню чи вищу освіту. Приміром, серед росіян, яких в містах регіону нараховувалось 71 621 особа, що становило 28,6 % у загальній структурі міського населення, кількість освічених сягала 28 462 особи, або 39,7 % у своїй етнічній групі.

У євреїв ця кількість дорівнювала 38,1 %. Найбільший показник освіченості спостерігався у німців (75,4 %), найменший - у циган (2,7 %). Рівень освіченості молдовського етносу наближався до українського і становив 16,2 % [12, 97]. Найбільше письменних українців припадало на молодих людей у віці до 40 років (6 427 осіб або 84,82 % українського етносу, які володіли грамотою і мали відповідні документи про закінчення навчальних закладів. Починаючи з вікової групи, до якої зараховано 30-39-річних українців, і у всіх наступних (40-49, 50-59 та 60-річних і старших) питома вага письменних поступово зменшувалася і становила відповідно 20,85 %, 15,94 %, 11,24 % і 7,98 %. Що ж стосується попередніх груп, то вони за абсолютними і відносними показниками розмістилися у такому порядку: 10-19-річні - 2 473 письменних або 24,29 % зарахованих до групи; 20-29-річні - 2 344 або 30,88 % і, нарешті, 1-9-річні - 427 або 3,87 %.

Питома вага освічених українців серед городян етносу по кожному місту регіону була нерівномірною. Найбільший показник освіченості припадав на губернський центр - Кишинів (39,5%), за ним йшли Болград (30 %), Бельці (27%), Орґеєв (26 %) та Сороки (25,9 %). Менш ніж 20 % мали міста Акерман (16,5 %), Бендери (15,2 %), Хотин (14,3 %). Чи не найменша доля освічених в загальній масі городян-українців була в Ізмаїлі і становила 11,3 %.

За допомогою перепису населення 1897 р. можна відтворити соціальну структуру українського етносу. Так, з поміж 46 214 міських українців 151 особа або 0,32 % були спадковими дворянами, 179 або 0,38 % - набутими дворянами і чиновниками недворянського походження, 116 або 0,25 % - представниками духовенства, 118 або 0,25 % - спадковими і набутими почесними громадянами, 7 або 0,015 % - купцями, 39 894 або 86,32 % - міщанами, 5 095 або 11,02 % - селянами, 16 або 0,03 % - військовими козаками, 345 осіб (0,74 %) не були розподілені серед наведених категорій, а 290 українців (0,63 %) назвалися іноземними підданими [12, 228-229]. Більш детальна характеристика станової приналежності українців в містах Бессарабії представлена в таблиці № 2.

Отже, основною соціальною фігурою української міської спільноти був міщанин. В загальній кількості українського міського населення міщани становили в Ізмаїлі - 97,51 %, Кілії - 97,47 %, Акермані - 95,28 %, Кагулі - 93,9 %, Рені - 90,38 %, Бендерах - 82,23 %, Хотині - 80,6 %, Болграді - 64,78 %. Однак, незважаючи на абсолютну та відносну перевагу міщанського стану серед міських українців, були й міста в яких чисельно домінував інший стан - селяни. Це, зокрема Сороки (66,18 %), Бельці (51,8 %), Орґеєв (47,3 %) та губернське місто Кишинів (48,24 %).

Таблиця №2
Розподіл українського етносу за становою приналежністю
в містах Бессарабії наприкінці XIX ст.

Міста	Всього жителів	Дворяни спадкові та особисті		Духовенство		Купці		Міщани		Селяни		Іноземні піддані	
		Кількість	% відносно інших етносів	Кількість	% відносно інших етносів	Кількість	% відносно інших етносів	Кількість	% відносно інших етносів	Кількість	% відносно інших етносів	Кількість	% відносно інших етносів
Кишинів	108483	140	2,03	63	3,74	2	0,12	1405	1,78	1637	10,5	30	1,65
Акерман	28258	30	4,39	12	13,2	2	0,6	14467	58,0	581	36,2	21	7,07
Бендери	31797	38	3,01	15	25,4	-	-	5026	20,2	1889	42,0	9	3,25
Бельці	18478	12	2,43	-	-	-	-	115	0,86	301	9,16	112	12,26
Ізмаїл	22295	14	2,5	7	2,89	-	-	8065	40,6	160	18,5	6	1,17
Болград	12300	27	10,3	12	14,1	-	-	197	1,87	57	5,57	4	1,71
Кілія	11618	4	4,54	3	7,5	-	-	4440	40,3	94	30,7	15	15,46
Кагул	7077	18	22,2	-	-	-	-	1462	23,0	66	21,0	3	1,01
Рені	6941	1	0,84	2	6,89	-	-	1241	21,0	117	19,8	5	2,29
Оргєв	12336	7	2,53	-	-	-	-	59	0,64	71	2,82	1	1,02
Сороки	15351	10	2,13	-	-	3	1,65	213	1,88	503	16,6	6	4,8
Хотин	18398	29	5,07	2	4,16	-	-	3204	20,3	629	55,4	68	21,25
Всього	293332	330	-	116	-	7	-	39894	-	6105	-	280	-

Дворяни-українці значно поступалися чисельністю дворянам (спадковим та особистим) російської національності (9 054 особи). На відміну від дворян російського походження, які були більше представлені у бессарабських містах (9 054 із 13 240 дворян-росіян), дворяни-українці здебільшого мешкали у селах. Тут проживало 946 осіб, що у 6,7 рази перевищувало показник міських дворян. Звідси представництво українського етносу у містах було послаблено. Найслабкіші позиції українців спостерігались і в купецькому стані.

Надзвичайно важливими є дані щодо професійних занять городян українців. Українське міське населення регіону займалося різноманітною працею. Статистика зафіксувала 64 позиції, пов'язаних із зайнятістю міського населення регіону. У 61 з них фігурують представники українського етносу. Загальна чисельність працюючих українців з числа самодіяльного населення становила 14 601 осіб, у т.ч. 11 332 чоловіка і 3 269 жінок. Майже третина усіх працюючих дорослих (мається на увазі самодіяльне населення) становили ті, хто займався землеробством - 4 539. Питома вага цієї групи становила 31 %. Прислугою, поденщиками працювали 3 701 особа або 25,3 %. На військовій службі було задіяно 1 638 українців (11,22%). Наведені групи зайнятості у сумі становили 67,6% самодіяльного населення етносу. Решта 32,4 % припадала на малочисельні групи, які належали до суду, сфери управління, поліції - 346 осіб (2,37 %), освітньої сфери - 82 (0,56%), медицини - 69 (0,47%), транспорту (залізничному) - 239 (1,63%). На будівельних роботах працювало 414 осіб (2,83 %), на пошті, телеграфі, телефоні - 35 (0,24%), в торгівлі - 361 особа (2,47 %), в трактирах, готелях, клубах - 68 (0,46%). Виготовленням одягу займалося 542 українці або 3,71 %, переробкою рослинної та тваринної продукції - 123 (0,84%), обробкою дерева - 236 (1,61%), металів - 186 (1,19%). Отримували доходи з капіталів і нерухомого майна - 305 осіб (2,08%), на утриманні казни суспільних організацій і приватних осіб перебували 291 українців (2 %), До самодіяльного населення статистика зарахувала також 3 особи - без певних занять, і 3, які не вказали роду своєї діяльності [12, 170-171].

Питома вага українського етносу відносно інших етносів у професійних групах представлена у таблиці № 3.

Таким чином, наприкінці XIX ст. в Бессарабському регіоні чітко окреслюються дві території з найбільшою концентрацією українців - це північна частина, яка представлена Хотинським повітом та південна, що охоплювала Акерманський та Ізмаїльський повіти. Значна кількість всього українського етносу зосереджувалась в південних містах регіону – Акермані та Ізмаїлі. До останніх можна віднести і місто Бендери, яке розташовувалось у центрі губернії. Нерівномірність розселення пояснюється історичними умовами заселення регіону, міграційними процесами, урядовою політикою царизму тощо. Українці займали досить вагомі позиції в містах, проте за чисельністю поступалися євреям та росіянам. Значна маса міського україномовного етносу належала до міщанського стану, головним заняттям якого виступало землеробство. Така професійна орієнтація була зумовлена, зокрема низьким рівнем освіченості етносу.

Таблиця №3
Види зайнятості українського міського населення Бессарабії за переписом 1897 р.

Рід занять	Всього зайнятих у містах	Українці					У % від загальної кількості зайнятості
		Самостійні		Члени сімей			
		Чол.	Жін.	Чол.	Жін.		
Адміністративна, громадська та станова служба	8 339	394	1	221	407	12,26	
Військова служба	14 170	1638	-	12	40	11,92	
Навчальна та виховна діяльність	4 633	65	17	9	37	2,76	
Лікарська та санітарна діяльність	2 237	38	31	32	67	7,51	
Приватна діяльність (прислуга, поденщики)	37 660	1 966	1 735	1 530	2485	20,48	
Доходи з капіталів і нерухомого майна	11 601	131	174	136	212	5,63	
Доходи від казни, сусп. організ. і приват. осіб	3 306	174	117	1	11	9,16	
Землеробство	60 311	3 946	593	8258	11 498	40,28	
Тваринництво	430	38	6	23	30	22,55	
Лісництво і лісові промисли	977	63	1	58	112	23,95	
Рибальство і мисливство	2 897	177	-	298	518	34,27	
Обробка дерев	8 403	234	2	167	323	8,64	
Обробка металів	5 036	186	-	166	198	10,92	
Винокуріння, пиво- і медоваріння	596	14	-	3	8	4,19	
Переробка рослинної і тваринної продукції	5 325	109	14	87	125	6,29	
Поліграфічне виробництво	942	14	-	7	6	2,86	
Виготовлення одягу	23 890	481	61	379	636	6,51	
Будівельні роботи	9 788	413	1	371	666	14,82	
Транспорт (залізн.)	2 496	215	24	86	233	22,35	
Візництво	7 274	187	1	156	312	9,02	
Пошта, телеграф, телефон	984	32	3	33	57	12,7	
Торгівля у тому числі торгівля зерновими та ін.с/г продукцією	55 103 27 338	229 89	132 96	220 109	390 221	1,88 1,74	
Трактири, готелі, клуби	3 586	60	8	11	32	3,09	
Чистота і гігієна тіла	3 221	14	225	84	101	13,16	
Всього	46 214	11 332	3 269	12 621	18 992	-	

UKRAINIANS IN THE CITIES OF BESSARABIA IN THE LATE OF XIX TH CENTURY

The article is dedicated to systematized statistical materials, concerned to confessional, estate structure, educational, sexual, age composition, marriage, professional of ukrainians in the cities of Bessarabia in the the end of XIX th century

Key words: Ukrainians, Bessarabia, cities, population, number, estate, education, population census

Балицкий А.Ю.

УКРАИНЦЫ В ГОРОДАХ БЕССАРАБИИ В КОНЦЕ XIX СТ.

В статье освещается этнодемографическая характеристика украинского населения, которое проживало в городах Бессарабии в конце XIX ст., в частности вопросы конфессии, сословия, образованности, возрастной структуры, брачности и занятости городских украинцев.

Ключевые слова: украинцы, Бессарабия, города, население, численность, расселение, сословный состав, образованность, перепись населения.

Джерела та література

1. Берг Л.С. Бессарабия : Страна - Люди - Хозяйство / Лев Семёнович Берг. - Кишинев : Universitas, 1993 - 195 с.
2. Жуков В.И. Города Бессарабии (1861-1900). Очерки соц.-экон. развития / В.И. Жуков. - Кишинев: Stiinta, 1975. - 291с.
3. Гросул Я.С. Очерки истории народного хозяйства Бессарабии. (1861-1905 гг.) / Я.С.Гросул, И.Г. Будак. - Кишинев: Картя Молдовеняскэ, 1972. - 602 с.
4. Зеленчук В.С. Население Бессарабии и Поднестровья в XIX в. (Этнические и социально-демографические процессы) / В.С. Зеленчук. - Кишинев: Штиинца, 1979. - 287с.
5. Бабилунга Н.В. Динамика численности городского населения Бессарабии в эпоху империализма (1897-1913) / Н.В. Бабилунга // Изв. АН.МССР. Сер.общ. наук. - 1981. - №2. - С.53-61.
6. Бачинська О.А. Колонізація українським населенням Придунайських земель XVIII - початок XX ст.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. іст. наук: спец. 07.00.01 "Історія України" / О.А. Бачинська. - Одеса, 2002. - 34 с.
7. Зибачинський І.В. Соціально-економічний, суспільний та культурний розвиток Північної Бессарабії у другій половині XIX - на початку XX в.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 "Історія України" / І.В. Зибачинський. - Чернівці, 2005. - 20с.
8. Абакумова-Забунова Н.В. Русское население городов Бессарабии XIX в. / Н.В. Абакумова-Забунова - Кишинев: Ch. Business-Elita, 2006. - 519 с.
9. Ярошевич А. Малороссы по переписи 1897 года / А. Ярошевич // Киевская старина: ежемесячный исторический журнал. - К., 1905. - Т.89. - С.411-428.

10. Личков А. Юго-Западный край по данным переписи 1897 года / А. Личков // Киевская старина: ежемесячный исторический журнал. - К., 1905. - Т.90. - С.317-366.

11. Цит за: Бабилунга Н.В. Национальный состав городского населения Бессарабии в эпоху империализма / Н.В. Бабилунга // Изв. АН.МССР. Сер.общ. наук, 1979. - №3. - С.24-33.

12. Первая всеобщая перепись населения Российской империи 1897 г./ Издание Центрального статистического комитета министерства внутренних дел ; [Под ред. Н.А. Троицкого] : в 89 т. - Т.III : Бессарабская губерния. - СПб., 1905. - XXIV, 254 с.

13. Бойко Я.В. Розміщення українського етносу на півдні України (кінець ХІХ - початок ХХ ст.) / Я.В. Бойко // Вісник Черкаського університету. Серія: Історичні науки. - 2008. - Вип.133-134. - С.88-94.

Войтович А. Е.

УДК 94 (477.7):329.053

КОАЛІЦІЯ ЛІВИХ СОЦІАЛІСТИЧНИХ ПАРТІЙ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ У ПЕРІОД СТАНОВЛЕННЯ КОМПАРТІЙНОЇ СИСТЕМИ (1917 - 1925 рр.): СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ІСТОРІОГРАФІЯ

У статті висвітлюється сучасний стан української історіографії, проблеми коаліції лівих соціалістичних партій на Півдні України у період становлення компартійної системи (1917 -1925 рр.). Зроблено аналіз здобутків сучасної історіографії та визначено тенденції наукових досліджень.

Ключові слова: політичні партії, міжпартійні блоки, більшовики, наукові дослідження, історіографія.

Політична боротьба за владу в Україні й процеси, пов'язані з ліквідацією багатопартійності та становленням монопартійної політичної системи в 1917 - першій половині 1920-х рр. є складною і водночас трагічною сторінкою в новітній історії України. Різноманітні аспекти цієї проблеми висвітлюються у працях багатьох істориків, літераторів, журналістів. Водночас зауважимо, що дослідження взаємин між партіями лівого спрямування і створення ними міжпартійних блоків у періоди загострення боротьби за владу здійснювалося опосередковано, виключно в контексті обраних дослідниками магістральних тем.

Автор не ставить завдання здійснити всеохоплюючий аналіз літератури, написаної про політичні партії та їх участь у подіях 1917 - першої половини 1920-х рр. По-перше, це є окремою темою дослідження, а по-друге - кілька досить вдалих спроб узагальнення наявної літератури зроблено в